

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 11-2018
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

I Junos månad

Den månad, som vi nu avnjuter, har fått sin namn efter gudinnan Juno.

I gamla svenska almanackor kallades månaden "Somarmånad". Jag har då och då även träffat på benämningen "Blomstermånad" och "Hörmånad".

(Kärt barn har som bekant många namn.)

I midsommarens tecken

går det här Nyhetsbrevet. Midsommaren har inspirerat många. Poeter, målare – och förstås många , många andra, som inför denna märkliga högtid känner behov av att ge uttryck för känslor som lockas fram. Högtiden har djup förankring i den nordiska folksjälen.

Midsommarnatten

var full av magi. Enligt folktron var allt som växte i naturen laddat med övernaturlig krafter. Genom att samla all denna magi i en blomsterkrans gavs kraft för det kommande året. Att spara kransen och lägga den i julbadet var ett sätt att bli frisk och stark inför den kommande vintern. Att under denna magiska natt rulla sig naken i daggvått gräs var en hälsokur. Midsommarnatten – årets kortaste - var som en fest för alla sinnen. En natt som inbjöd till dans romantik och erotik.. Det fanns ett gammalt talesätt om detta: "Midsommarnatten är inte lång, men sätter sju och sjuttio vaggor igång".

De äldsta källorna, som berättar om midsommarfirande i Norden , är från 1200-talet. I de isländska kungasagorna kan vi läsa, att Olav Tryggvasson avskaffade offerölen och satte i stället – ”med folkets instämmande” - högtidsöl vid jul, påsk , midsommar och Mikaeli. Ölet var redan då den stora festdrycken.

Uttrycket att dricka Johannis-öl kommer från den kristna tiden i Norden.

Midsommareld.

I Olaus Magnus ”Historien om de nordiska folken” från 1555 berättas, att det på den helige Johannes aften ”*plägar allt folket utan åtskillnad till kön och ålder att samlas i skaror på städernas torg eller ute på det fria fältet, för att där glättigt tråda dansen vid skenet av talrika eldar, som överallt tändas*”.

Midsommareldar förekommer fortfarande i Finland, Norge och Danmark.

Majstången

var en sed, som kom till oss från Tyskland i slutet av medeltiden. Ordet *Maja* är ett platt-tyskt uttryck och betyder ungefär att smycka.

Dansen och lekarna är gamla inslag i midsommarfirandet. Det var ett sätt för ungdomarna att lära känna varandra närmare...

Ibland kunde ”samvaron” bli alltför närgången. Det kunde bli bråk.

Från Björksäter i Västergötland finns en rapport från 1689 om detta:

Blef förbudt att uppsätta Midsommarstänger, att det elacka lefvernet som ungdomen derwid pläga bruka, måtte förbådas och afskaffas.

Johannes Döparens dag

I kalendern anges 24 juni som Johannes Döparens Dag. Att det är den 24:e och inte den 25:e beror på den romerska kalendern

Fram till 1952 firades midsommardagen som helgdag i Sverige - oavsett veckodag.

Att Johannes Döparen kommer in i ”handlingen” har sin förklaring i kyrkofädernas

historiebeskrivning. I Bibeln anges, att Johannes mor – Elisabeth – var i sjätte månaden när ängeln Gabriel kom till Maria och berättade, att hon var havande. Alltså bör Johannes vara sex månader äldre än Jesus.....

Borde inte , med tanke på kyrkofädernas tolkning, Johannes Döparens födelsedag vara 25 juni – inte 24:e?! Förklaringen ligger, som nämnts, i den romerska kalenderns sätt att räkna.

Midsommar 1912 i Båstad.

”Midsommar i Båstad och Malen firades på gammalt, sedvanligt, sätt. I Båstad samlades en del av det unga Båstad redan på lördagen vid Pershög för att klä majstången. På söndagens e.m gick det traditionella midsommartåget från stora torget där flera hundra småttingar – de flesta med flaggor - samt en stor del av de äldre deltog. Under musikens toner marscherades upp till Pershög, där de gemensamma kaffeborden väntade, och här dracks nu kaffe och lektes under några timmar. På Pershögs dansbana var också majstång rest och här dansades hela kvällen med liv och lust.

I Malen var majstång som vanlig rest och vidare voro en del tävlingar för ungdomen anordnade, såsom springlekar och dylikt. För de vuxna var bal anordnad i societetsalongen där dansen tråddes gladeliga båda kvällarna. Tack vare det vackra vädret var tillströmningen av resande stor.

(Ur Bagästtidningen 1912.)

Persmäs

var förr en viktig dag under arbetsåret i det gamla bondesamhället. Vid den tiden skulle slåttern sätta igång – åtminstone i södra Sverige – Då inträdde också den s.k. andfriden, den lag som förskrev "frid" under skörden.

Hade man väl hunnit stacka höet vid Persmässotid, var regnet välkommet. Just det regnet ansågs vara särskilt nyttigt för växtligheten.

En förtrollad högtid.

Midsommaren är den av årets högtider, som har lockat fram konstens olika uttrycksformer mer än någon annan av årets högtid. Midsommaren – när dagen är som längst men samtidigt står beredd att bli allt kortare – har under årens lopp lockat fram allt det mystiska – och mytiska –.

Midsommaren har blivit vår hyllning till naturen och dess krafter.

Allt detta återspeglas i den rika floran av dikter om denna högtid – flera av dem tonsatta.

Även målarkonstens mästare

- Anders Zorn - blev gripen av midsommarens många signaler. Det kom till uttryck bl.a. i den kända målningen "Midsommardans".

Målningen var egentligen en sorts "beställning". Sommaren 1896 hade Zorn besök av prins Eugen.. De båda målarkollegorna tog en roddtur på ån och pausade i Morkarleby. Där hade Zorn sett till, att allmogen spontant kastade sig ut i dansens virvlar.

Prinsen blev förtjust och bad sin kollega om en konstnärlig dokumentation av denna kärnsvenska bild. Året därpå var "beställningen" effektuerad.

Så hade vi fått vår nationalklenod och hyllning till svensk midommar.

En högtid fylld med magi.

Midsommaren har genom en stor del av vår historia varit förknippad med naturens magiska krafter. Så har vuxit fram de många föreställningar som i folktron är förknippade med midsommaren.

Blommorna under huvudkudden. Den magiska kraften i midsommarnattens dagg osv. är ett par av de många uttryck som finns i de folkliga traditionerna om denna högtid.

Många har inspirerats att skriva i poesiform om midsommaren. Här några smakprov:

Midsommars-drömmen

På tusenstämmiga accorder buren

Midsommarsolen sjönk i nattens sköt

Ett mystiskt språk jag hörde i naturen

Nio blommor bröt

Jag till krans, och lade

Under hjässan den.

O, vad drömmar hade

Jag om natten se'n

Midsommarverser.

Var glad min själ, åt vad du har

Nu har du hundra sommardar

Och detta är den första.

När solens lopp sin ände tar

*Då har du nittionio kvar,
Och någon blir den största.
Giv noga akt på var du står
I morgon är med ens igår
Det går så fort att vandra.
Lägg märke till att vad du får
är hundra sommardar per år
I morgon är den andra*

När midsommaren innebar premiär för ny-potatis

Jag förmodar att även du – liksom jag – har minne av den tid, då midsommar innebar , att vi kunde avnjuta årets första ny-potatis.

Som bekant är den tiden förbi. Nu är det mera pingst som gäller för ny-potatis-premiären.

Hur som helst. Premiär för ny-potatis, sill, gräslök mm för mina tankar till skalden Gabriel Jönsson.

Han ägnade ny-potatisen och dess tillbehör en särskild hyllning:

Jag har min stuga, i drömmen belägen
Ett jordstrycke kantat av häcken vid vägen.
Där odlar jag sådana ting som man äter
Där sätter jag tidiga sommarpotäter.

De bliva så varsamt åt jorden betrodde
Ty de äro redan ett gott stycke grodda
Och efter en vecka av daggljumma nätter
Krusar i solen sig bladens rosetter.

Jag kupar dem ömt vid smekande sunnan
Sen byter jag lake på sillen i tunnan
Ty sill är ett sovel, som alltid tillhör
Mitt väntande bord med potatisprimörer

När bordet står dukat, ur stugan jag hastar
Att skära ur gräslöken saftiga kvastar
Och pris vare Åskans gud som beträdde
Min källares rum och gav surnande grädde.

Emigrantens vemod

En gång under sommaren 1944 – medan världskriget rasade som värst - satt en utvandrare – ev. utvandrareättling - från Bjäre någonstans i den väldiga staden New York och tänkte på flydda somrar hemma i Bjäre. Minnena från flydda tider i Bjäre överväldigade honom. Eftersom han hade en poetisk ådra, var det naturligt för honom att uttrycka sina känslor i en dikt. Det blev en kärleksdikt till en älskad trakt – men också till en älskad kvinna.

En dikt fylld av vemod och saknad av en tid som varit. Han gav dikten titeln ”Under rosornas tid” Jag vet inte särskilt mycket om den drömmande och diktskrivande emigrantsonen. Hans namn lär ha varit Perry Cederholm. Han var son till Nils Persson, som kommit från Höja och som hade utvandrat till Nordamerika.

Enligt mina källor kom Perry som vuxen att bl.a. verka som missionär på Filippinerna.

Det finns också ett annat spår om Perry: Det ledde till Sverige! Perry fick kontakt med en familj i Ängelholm och gjorde besök där 1908. Han lär ha kommit tillbaka senare. Tyvärr har jag ingen

information om fortsättningen. Kanske har någon av mina läsare uppgifter att lämna om Perry Cederholm. Skriv i så fall och berätta.

Så till den drömmande dikten, som han - enligt min källa - skrev i New York mitt under brinnande världskrig.

Under rosornas tid.

Jag minns en gammal väg vid Skälderviken
Som jag gick så ofta i flydda år.
Den gick över blommande fält
Genom skuggiga dungar ner till sjön.
Jag minns väl också de gamla vägar
Som vi vandrat mången gång
Under vårsol och lärkornas sång
Och det lyste från hägg och från knoppande rönn
Såsom vågor i vitaste vitt

Och den vägen jag gick under sjungande vår
Uti vardandets eviga strid.
Och den stigen jag fann under susande träd
Går jag åter i rosornas tid
Det är blomdoft och solljus och lärksång som då
Det är vågor som slå emot strand
Men jag ser inte mer, som jag gjorde det förr
Något lyckans förtrollade land.

Så fortsätter emigrant-sonen att tänka – och skriva om - sina vemodiga tankar kring det faktum, att den tid och de känslor han upplevt då, inte finns kvar.

Återstår bara att tillönska en

Skön midsommar.

Glöm nu bara inte att under midsommarnatten rulla dig naken i daggvått gräs. Det ger kraft i arm och mod i barm under ett år framöver. Extra effekt lär det där rullandet ge, om det sker på en forntida gravkulle. (Det finns ca 700 sådana gravkullar på bjärehalvön. Det är bara att välja.)

Med midsommarhälsningar

Kalle